

EUROOPA KOHTU OTSUS (teine koda)

29. juuni 2006*

Kohtuasjas C-289/04 P,

mille esemeks on Euroopa Kohtu põhikirja artikli 56 alusel 30. juunil 2004 esitatud apellatsioonkaebus,

Showa Denko KK, asukoht Tokyo (Jaapan), esindajad: advokaadid M. Dolmans ja P. Werdmuller ning *solicitor* J. Temple-Lang,

hageja,

teised menetlusosalised:

Euroopa Ühenduste Komisjon, esindajad: P. Hellström ja H. Gading, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis,

kostja esimeses astmes,

* Kohtumenetluse keel: inglise.

Tokai Carbon Co. Ltd, asukoht Tokyo,

SGL Carbon AG, asukoht Wiesbaden (Saksamaa),

Nippon Carbon Co. Ltd, asukoht Tokyo,

GrafTech International Ltd, endine UCAR International Inc., asukoht Wilmington (Ameerika Ühendriigid),

SEC Corp., asukoht Amagasaki (Jaapan),

The Carbide/Graphite Group Inc., asukoht Pittsburgh (Ameerika Ühendriigid),

hagejad esimeses astmes,

EUROOPA KOHUS (teine koda),

koosseisus: koja esimees C. W. A. Timmermans, kohtunikud R. Silva de Lapuerta (ettekandja), P. Küris, G. Arestis ja J. Klučka,

kohtujurist: L. A. Geelhoed,
kohtusekretär: ametnik K. Sztranc,

arvestades kirjalikus menetluses ja 15. septembril 2005 toimunud kohtuistungil esitatut,

olles 19. jaanuari 2006. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

- ¹ Käesolevas apellatsioonkaebuses palub äriühing Showa Denko KK (edaspidi „SDK”) tühistada osaliselt Euroopa Ühenduste Esimese Astme Kohtu poolt 29. aprillil 2004 liidetud kohtuasjades T-236/01, T-239/01, T-244/01–T-246/01, T-251/01 ja T-252/01: Tokai Carbon jt vs. komisjon (EKL 2004, lk II-1181; edaspidi „vaidlustatud kohtuotsus”) tehtud otsus, millega kinnitati komisjoni 18. juuli 2001. aasta otsuse 2002/271/EÜ EÜ asutamislepingu artikli 81 ja EMP lepingu artikli 53 kohaldamise menetluse kohta (juhtum COMP/E-1/36.490 — Grafiitelektroodid, EÜT 2002, L 100, lk 1, edaspidi „vaidlustatud komisjoni otsus”) alusel hagejale määratud trahvi summaks 10 440 000 eurot.

Õiguslik raamistik

Määrus nr 17

- ² Nõukogu 6. veebruari 1962. aasta määruse nr 17, esimene määrus asutamislepingu artiklite [81] ja [82] rakendamise kohta (EÜT 1962, 13, lk 204; ELT eriväljaanne 08/01, lk 3) artikkel 15 sätestab:

„1. Komisjon võib otsusega määrata ettevõtjatele või ettevõtjate ühendustele trahvi 100–5000 arvestusühikut, kui need tahtlikult või hooletusest:

[...]

- b) annavad ebaõiget informatsiooni vastuses nõudele, mis on esitatud vastavalt artikli 11 lõigetele 3 või 5, [...]

[...]

2. Komisjon võib otsusega määrata ettevõtjatele või ettevõtjate ühendustele trahvi 1 000–1 000 000 arvestusühikut või sellest suurema summa ulatuses, mis ei ületa

10% iga rikkumises osalenud ettevõtte eelneva aasta käibest, kui need tahtlikult või hooletusest:

a) rikuvad EMÜ asutamislepingu artikli [81] lõiget 1 või artiklit [82], [...]

[...]

Trahvisummat määrates võetakse arvesse nii rikkumise raskusastet kui ka kestust.

[...]”

Suunised

- 3 Komisjoni teatise pealkirjaga „Suunised määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 ja ESTÜ asutamislepingu artikli 65 lõike 5 kohaselt määratavate trahvide arvutamise meetodi kohta” (EÜT 1998, C 9, lk 3; ELT eriväljaanne 08/01, lk 171, edaspidi „suunised”) preambulis on sätestatud:

„[S]uunistes kirjeldatud põhimõtted peaksid tagama komisjoni otsuste läbipaistvuse ja erapooletuse nii ettevõtjate kui ka Euroopa Ühenduste Kohtu silmis, samas säilitades kaalutusõiguse, mis asjakohaste õigusaktide alusel on komisjonile antud

trahvide määramiseks 10% piires kogukäibest. Seda kaalutusõigust tuleb siiski kasutada ühtse ja mittediskrimineeriva poliitika kohaselt, mis on kooskõlas konkurentsieeskirjade rikkumise eest karistamise eesmärkidega.

Trahvisumma kindlaksmääramise uus meetod põhineb järgmistel eeskirjadel, kusjuures lähtutakse põhisummast, mida suurendatakse raskendavate või vähendatakse kergendavate asjaolude arvessevõtmiseks.”

Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon

- 4 Roomas 4. novembril 1950 allkirjastatud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklis 7 on sätestatud:

„Teistkordse kohtumõistmise ja karistamise keelamine

Mitte kellegi üle ei või sama riigi jurisdiktsiooni alusel teistkordselt kohut mõista ning kedagi ei või kriminaalkorras karistada teo eest, mille eest ta on juba selle riigi seaduse alusel ja kriminaalprotsessuaalses korras lõplikult õigeks või süüdi mõistetud.

Eelmise lõike sätted ei takista menetluse taasalustamist kooskõlas asjassepuutuva riigi seaduse ja kriminaalprotsessiga, kui on tõendeid uutest või äsjailmnenud faktidest või kui varasemas menetluses on olnud oluline puudujääk, mis võis asja lahendit mõjustada.

Käesolevast artiklist ei või taganeda konventsiooni artikli 15 järgi.”

Vaidluse aluseks olevad asjaolud ja vaidlustatud komisjoni otsus

- 5 Vaidlustatud kohtuotsuses on Esimese Astme Kohus võtnud tema menetluses oleva vaidluse asjaolud kokku alljärgnevalt:

„1 Komisjon on otsuses 2002/271/EÜ [...] tuvastanud mitme grafiitelektroodide sektori ettevõtja osalemise reas kokkulepetes ja kooskõlastatud tegevustes EÜ artikli 81 lõike 1 tähenduses ja Euroopa Majanduspiirkonna asutamislepingu (2. mai 1992, EÜT 1994, L 1, lk 3; edaspidi „EMP leping”) artikli 53 lõike 1 tähenduses.

2 Grafiitelektroode kasutatakse põhiliselt terase tootmiseks elektrikaarahjudes. Terase tootmine nendes ahjudes toimub peamiselt taaskasutuse teel, st uut terast toodetakse terase jäätmetest; see erineb klassikalisest terase tootmisest, milles kõrgahju- ja oksüdeerimisprotsessi toorainena kasutatakse rauamaaki. Üheksat elektroodi, mis on ühendatud kolmekaupa varrasteks, kasutatakse elektrikaarahjus, kus sulatatakse vanarauda. Arvestades sulatusprotsessi inten-

siivsust, tarbitakse iga kaheksa tunni kohta üks elektrood. Elektroodi moodustumisaeg on umbes kaks kuud. Grafiitelektroodid on selles tootmisprotsessis asendamatud.

- 3 Grafiitelektroodide nõudlus on otseselt seotud terase tootmisega elektrikaarahjudes. Peamised kliendid on terasetootjad, kes esindavad 85% nõudlusest. 1998. aastal toodeti maailmas toorterast kokku 800 miljonit tonni, millest 280 miljonit tonni toodeti elektrikaarahjudes [...]

[...]

- 5 1980. aastate tehnoloogilised uuendused võimaldasid elektroodide tarbimist tonni toodetud terase kohta oluliselt vähendada. Sel perioodil toimusid terasetööstuses ka olulised ümberkorraldused. Elektroodide nõudluse vähenemise tõttu toimusid ümberkorraldused ülemaailmses elektroodide tööstuses. Mitmed tehased suleti.

- 6 2001. aastal varustasid Euroopa turgu üheksa Lääne grafiitelektroodide tootjat [...]

- 7 Kohaldades määruse nr 17 artikli 14 lõiget 3 [...], viisid komisjoni ametnikud 5. juunil 1997 [teatud grafiiditootjate] asukohtades läbi üheaegsed etteteatamata uurimised.

- 8 Samal päeval korraldasid Federal Bureau of Investigationi (FBI) ametnikud Ameerika Ühendriikides läbiotsimise mitme tootja asukohas. Nende läbiotsimiste tulemusena esitati SDK [...] vastu süüdistus kriminaalasjas kartellis osalemise eest. Kõik süüdistatavad tunnistasid ennast süüdi ja nõustusid kandma rahalist karistust, mis SDK puhul oli [määratud] summas 32,5 miljonit USA dollarit (USD) [...]

[...]

- 10 Teatud hulk ostjaid esitas Ameerika Ühendriikides SDK [...] vastu hagi kahju hüvitamiseks kolmekordses määras (*triple damages*).

- 11 [...] Seoses kartellis osalemisega esitasid Kanada terasetootjad juunis 1998 [...] SDK vastu hagi tsiviilasjas.

- 12 24. jaanuaril 2000 esitas komisjon süüdimõistetud ettevõtjatele vastuväiteteatise. Haldusmenetluse tulemusena võeti 18. juulil 2001 vastu [vaidlustatud komisjoni] otsus, milles väidetakse, et hagejaks olevad ettevõtjad [...] osalesid ülemaailmses hindade kindlaksmääramise ning asjaomase toote siseriiklike ja regionaalsete turgude jagamise kokkuleppes „kodumaise tootja” põhimõtte alusel: [...] SDK [...] [vastutas] Jaapani ja teatud Kaug-Ida alade eest [...]

- 13 [Vaidlustatud komisjoni] otsuse kohaselt olid kartelli põhikokkulepped alljärgnevad:

— grafiitelektroodide hinnad tuli kindlaks määrata ülemaailmselt;

- hinnaga seotud otsuseid võis iga äriühing vastu võtta ainult presidendi või juhatuse liikmete tasandil;

- „kodumaine tootja” pidi määrama turuhinna oma „territooriumil” ja teised tootjad pidid seda „järgima”;

- „välismaa” turgudel, st turgudel, mis ei olnud ühegi tootja „kodumaa”, määrati hind kindlaks kokkuleppel;

- „välismaa” tootjad ei tohtinud osutada mingit agressiivset konkurentsi ja pidid teiste tootjate „kodumaa” turgudelt tagasi tõmbuma;

- tootmiskahtu suurendada ei olnud lubatud (Jaapani tootjad pidid kahte vähendama);

- tootmistehnoloogiaid ei tohtinud võõrandada kartellis osalevatest tootjatest erinevatele isikutele.

14 [Vaidlustatud komisjoni] otsuses sätestatakse veel, et kartelli põhikokkuleppeid sõlmiti kartelli osaliste koosolekutel, mida organiseeriti mitmel tasandil: „tegevjuhtide” koosolekud, „töötajate” koosolekud, Euroopa tootjate koosolekud (ilma Jaapani ettevõtjateta), siseriiklikud või regionaalsed koosolekud konkreetsete turgude suhtes ning ettevõtjate vahelised kahepoolsed kontaktid.

[...]

16 [Vaidlustatud komisjoni] otsuses tuvastatud faktide ja selles tehtud õiguslike hinnangute alusel määras komisjon rikkumise toimepannud ettevõtjatele trahvid, mille summad arvutati vastavalt meetodile, mis on sätestatud suunistes määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 ja ESTÜ asutamislepingu artikli 65 lõike 5 kohaselt määratavate trahvide arvutamise meetodi kohta [...], ja ka komisjoni teatises, mis puudutab trahvide määramata jätmist või nende summa vähendamist kartelliasjades [...]

17 [Vaidlustatud komisjoni] otsuse resolutiivosa artiklis 3 määratakse alljärgnevad trahvid:

[...]

SDK: 17,4 miljonit eurot;

[...]

18 Resolutiivosa artiklis 4 kohustatakse asjassepuutuvaid ettevõtjaid tasuma trahv kolme kuu jooksul alates [vaidlustatud komisjoni] otsuse kättesaamisest ja määratakse tasumisega hilinemise eest viivis 8,04%.”

Vaidlus Esimese Astme Kohtus ja vaidlustatud kohtuotsus

- 6 SDK ja teised vaidlustatud komisjoni otsuse adressaadiks olevad ettevõtjad esitasid Esimese Astme Kohtule nimetatud otsuse peale tühistamishagid.

- 7 Vaidlustatud kohtuotsuses on Esimese Astme Kohus järeldanud ja otsustanud järgmist:

„[...]

4. Kohtuasjas T-245/01: Showa Denko vs. komisjon:

- kinnitada hagejale komisjoni otsuse 2002/271 artikli 3 alusel määratud trahvi suuruseks 10 440 000 eurot;

- jätta hagi ülejäänud osas rahuldamata;

[...]”.

Apellatsioonkaebuse nõuded

8 SDK palub Euroopa Kohtul:

- vaidlustatud kohtuotsus osaliselt tühistada;
- vähendada talle määratud trahvi summani 6 960 000 eurot või Euroopa Kohtu poolt sobivaks peetava muu summani;
- rakendada muid Euroopa Kohtu poolt asjakohaseks peetavaid meetmeid;
- mõista kohtukulud välja komisjonilt.

9 Komisjon palub Euroopa Kohtul:

- jätta hagi rahuldamata;
- mõista kohtukulud välja hagejalt.

Apellatsioonkaebuse väited

- 10 SDK tugineb oma apellatsioonkaebuses neljale väitele, nimelt „hoiatamise kordaja” väärale arvessevõtmisele ülemaailmse käibe alusel, „hoiatamise kordaja” määratlevate kriteeriumide väärale kohaldamisele, õigusnormide rikkumisele ja põhjendamatusel kolmandates riikides hagejale määratud trahvide ja kohustuste arvessevõtmise osas ning hageja põhiõiguste rikkumisele õiglase kohtupidamise osas.

Esimene väide: ülemaailmsel käibel põhineva „hoiatamise kordaja” kohaldamine

Poolte argumendid

- 11 SDK väidab, et ettevõtja suurust ja tema ülemaailmset käivet — ja mitte kartelliosaliste sõlmitud kokkulepete esemeks olevate kaupade käivet — võttis komisjon arvesse juba siis, kui ta määras kindlaks erinevatele asjassepuutuvatele ettevõtjatele määratavate trahvide põhisumma kolm kategooriat. Need tegurid ei saanud seega olla aluseks trahvi veelkordsele täiendavale suurendamisele. Lisaks saab „hoiatamise kordajat” rakendada ainult hoiatamiseks.
- 12 SDK on seisukohal, et Esimese Astme Kohus on vaidlustatud kohtuotsuse punktides 241, 242 ja 370 jätnud seletamata, millel põhineb teooria, et „hoiatamise kordaja” väljaarvutamisel tuleb võtta arvesse ülemaailmne käive ja mitte ettevõtjatevaheliste

keelatud kokkulepete esemeks olevate toodete käive. Esimese Astme Kohus on nimetanud teatud põhjendusi, mida suunistes sätestatud ei ole ning millest ükski ei seostu hoiatamisega.

- 13 Komisjon on seisukohal, et Esimese Astme Kohus on vaidlustatud kohtuotsuse punktides 241 ja 242 õigesti leidnud, et hagejale määratud trahv võis põhineda tema ülemaailmsel käibel.
- 14 Komisjon tuletab meelde, et Esimese Astme Kohus leidis, et suurtel ettevõtjatel on üldjuhul rohkem majanduslikke vahendeid ja konkurentsioiguse alaseid teadmisi kui väiksema suurusega ettevõtjatel. Seega on Esimese Astme Kohus lähtunud põhimõttest, et olulisi rahalisi vahendeid omava ettevõtja poolt toimepandud rikkumist võib reeglina karistada proportsionaalselt suurema trahviga, võrreldes trahviga ettevõtjale, kes on toime pannud sama rikkumise, kuid kellel sellised vahendid puuduvad.

Euroopa Kohtu hinnang

- 15 Esiteks tuleb toonitada, nagu seda tegi ka kohtujurist oma ettepaneku punktides 24 ja 34, et komisjon võttis ülemaailmselt käivet arvesse ainult „hoiatamise kordaja” kindlaksmääramiseks. Samas trahvi põhisumma kindlaksmääramisel arvestas komisjon vaid kartelli esemeks olevate kaupade ülemaailmselt käivet.

- 16 Mis puutub hoiatamise mõistesse, siis tuleb meenutada, et see on vaid üks elementidest, millega trahvi arvutamisel arvestada tuleb. Euroopa Kohtu väljakujunenud praktikast (vt eelkõige 7. juuni 1983. aasta otsus liidetud kohtuasjades 100/80–103/80: *Musique diffusion française jt vs. komisjon*, EKL 1983, lk 1825, punktid 105 ja 106) tuleneb, et EÜ artikli 81 ja määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 rikkumise eest määratavate trahvide eesmärk on karistada rikkumises osalenud ettevõtjaid õigusvastase tegevuse eest ja hoiatada nii neid kui ka ülejäänud ettevõtjaid ühenduse konkurentsieeskirjade rikkumise eest tulevikus. Seega võib komisjon trahvisumma arvutamisel võtta arvesse just nimelt asjassepuutuva ettevõtja suurust ja majanduslikku võimsust (vt eespool viidatud kohtuotsus *Musique diffusion française jt vs. komisjon*, punktid 119–121).
- 17 Samuti on oluline lisada, nagu seda on vaidlustatud kohtuotsuse punktis 239 märkinud ka Esimese Astme Kohus, et Euroopa Kohus on eriti esile tõstnud kartelli iga osalise ülemaailmse käibe arvessevõtmise asjakohasust trahvisumma arvutamisel (vt selle kohta 16. novembri 2000. aasta otsus kohtuasjas C-291/98 P: *Sarrió vs. komisjon*, EKL 2000, lk I-9991, punktid 85 ja 86, ja 14. juuli 2005. aasta otsus kohtuasjas C-57/02 P: *Acerinox vs. komisjon*, EKL 2005, lk I-6689, punktid 74 ja 75).
- 18 Eeltoodut arvestades võis Esimese Astme Kohus vaidlustatud kohtuotsuse punktis 241 põhjendatult leida, et hageja hangib tema „tohtu” kogukäibe tõttu võrreldes teiste kartelliosalistega kergemini vajalikud rahalised vahendid oma trahvi maksmiseks, mis õigustab trahvi piisava hoiatava mõju tagamiseks korrutamistehte kasutamist.
- 19 SDK esitatud esimene väide tuleb seega tagasi lükata.

Teine väide: „hoiatamise kordaja” kohaldamine

- 20 SDK on arvamusel, et Esimese Astme Kohus ei ole ära märkinud ühtegi asjakohast kriteeriumi, mis õigustaks viisi, kuidas „hoiatamise kordajat” tema suhtes kohaldati. Teine väide on jagatud nelja ossa.

Väite esimene osa: trahvide suurendamise kriteeriumid

— Poolte argumendid

- 21 SDK väidab, et hoiatamise eesmärgil peaks trahve suurendatama vaid mõõdukalt ning ainult asjakohastel põhjustel. Käesolevas asjas esinesid erilised asjaolud, mis õigustasid madalamat trahvi võrreldes määratuga.
- 22 Komisjon toonitab, et trahvi hoiatava mõju ja korrutamistehte kasutamise võimaluse eesmärgiks on just ennetada tulevikus konkurentsieeskirjade rikkumist teiste ettevõtjate poolt. Seega ei saa trahvi hoiatavat mõju kindlaks määrata ainult asjassepuutuva ettevõtja konkreetse olukorra alusel.

— Euroopa Kohtu hinnang

- 23 Siinkohal tuleb märkida, nagu tuleneb ka väljakujunenud kohtupraktikast ja kohtujuristi ettepanekust (vt ettepaneku punktid 53–55), et ettevõtjale määratud trahvi arvutamisel võib arvesse võtta hoiatamise tegurit ja seda tegurit hinnatakse mitmeid asjaolusid, mitte ainult asjassepuutuva ettevõtja konkreetset olukorda arvestades.
- 24 Seega on Esimese Astme Kohus ilma õigusnorme rikkumata hinnanud vaidlustatud kohtuotsuse punktides 241–243 kriteeriume, mille alusel komisjon määras kindlaks hagejale määratud trahvisummas kajastunud „hoiatamise kordaja”.
- 25 Järelikult tuleb väite esimene osa tagasi lükata.

Väite teine osa: ühe ettevõtja „esiletõstmine” „hoiatamiseks”

— Poolte argumendid

- 26 SDK arvates ei ole Esimese Astme Kohus näidanud ära asjaolusid, mille alusel hageja teiste hulgast esile tõsteti, et siis tema trahvi hoiatamise eesmärgil suurendada. Sel eesmärgil ettevõtja esiletõstmise vajadust tuleks hinnata ettevõtja konkreetse suhtumise, mitte tema suuruse alusel.

27 Komisjon märgib, et Esimese Astme Kohus on õigesti arvesse võtnud hagejaga seotud asjaolusid, mida silmas pidades määrati hoiatamise eesmärgil kindlaks ka trahvisumma. Antud asjas olid ettevõtja suurus ja võimsus asjakohased asjaolud, mida tuli arvesse võtta.

— Euroopa Kohtu hinnang

28 Esiteks tuleb märkida, et vaidlustatud kohtuotsuse punktides 241–247 nähtub õiguslikult piisavalt, et hoiatamise eesmärgi hinnangutes trahvisumma suurendamisel on komisjon hagejaga seotud asjaolusid arvesse võtnud õigesti.

29 Samuti tuleb märkida, nagu tuleneb ka Euroopa Kohtu kohtupraktikast, et asjakohase ettevõtja suurus on üks tegur, mida võetakse arvesse trahvisumma väljaarvutamisel ja järelikul ka „hoiatamise kordaja” kindlaksmääramisel (vt eelkõige eespool punktis 16 viidatud kohtuotsus *Musique Diffusion française jt vs. komisjon* ja 28. juuni 2005. aasta otsus liidetud kohtuasjades *C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P–C-208/02 P* ja *C-213/02 P: Dansk Rørindustri jt vs. komisjon*, EKL 2005, lk I-5425, punktid 242 ja 243).

30 Seega ei ole Esimese Astme Kohus rikkunud õigusnorme, leides vaidlustatud kohtuotsuse punktis 242, et hageja tugines ettevõtja tegelike rahaliste vahendite hindamiseks oletuslikele ja liiga ebatäpsetele parameetritele, väites, et õiglase trahvisumma eesmärgiks saab olla vaid vabale konkurentsile tekitatud kahju hüvitamine ja et selleks tuleks hinnata kartelli avastamise tõenäosust ja tulu, mida kartelli osalised saada lootsid.

31 Seega tuleb teise väite teine osa tagasi lükata.

Väite kolmas osa: omavoliliselt määratud põhjendamatu „hoiatamise kordaja” kohaldamine

— Poolte argumendid

32 SDK märgib, et hoiatamispoliitika majanduslik analüüs kinnitab, et kohaldatud „hoiatamise kordaja” oli põhjendamatu ja määratud omavoliliselt. Juhul kui trahvi suurendamist põhjendatakse hoiatamisega, peaks trahvi selle eesmärgi saavutamiseks arvutama kasu või eeliste alusel, mida asjassepuutuv ettevõtja arvas rikkumisest saavat, kui õigusvastast tegevust ei oleks avastatud, ja selle avastamise tõenäosust.

33 SDK leiab, et Esimese Astme Kohus on jätnud tähelepanuta asjaolu, et suured erinevate kaupade tootjad, olenemata nende „rahalisest võimsusest”, ei ole trahvide suhtes vähem tundlikud kui ühetaolise kauba tootjad. Majandusteooria näitab, et suured ettevõtjad on õigusnormidest tulenevate kohustuste ja muude kulude vähendamisel vähemalt sama tähelepanelikud kui seda on väiksemad ettevõtjad. „Hoiatamise kordajat” peaks õigustatult kohaldama vaid asjassepuutuva ettevõtja tegelikust ja tõendatud suhtumisest lähtuvalt. SDK ei osalenud kartellis aktiivselt ega töötanud välja mingit strateegiat konkurentsi kõrvaldamiseks asjassepuutuvas sektoris.

34 Komisjon arvab, et hageja argumendid ei ole asjakohased ja et ettevõtja tegevus on asjaolu, mida tuleb hilisemas trahvide kindlaksmääramise staadiumis raskendava või kergendava asjaoluna arvesse võtta.

35 Komisjon leiab, et Esimese Astme Kohus on õigesti leidnud, et rikkumisest saada loodetav tulu ja rikkumise avastamise tõenäosus on liiga ebatäpsed ja oletuslikud asjaolud, et nende alusel „hoiatamise kordaja” kindlaks määrata.

— Euroopa Kohtu hinnang

36 Siinkohal tuleb meenutada, et vastavalt väljakujunenud kohtupraktikale on trahvisumma kindlaksmääramisel arvessevõetavate asjaolude osas komisjonil eriti laiaulatuslik kaalutusõigus ja sellisteks asjaoludeks võivad olla näiteks uuritavale asjale omased erilised asjaolud, asja kontekst ning trahvide hoiatav mõju; puudub vajadus järgida mingit siduvat või ammendavat loetelu kohustuslikult arvesse võetavate tingimustega (vt eelkõige 25. märtsi 1996. aasta määrus kohtuasjas C-137/95 P: SPO jt vs. komisjon, EKL 1996, lk I-1611, punkt 54, ja 17. juuli 1997. aasta otsus kohtuasjas C-219/95 P: Ferriere Nord vs. komisjon, EKL 1997, lk I-4411, punkt 33).

37 Mis puudutab hageja argumenti, et „hoiatamise kordaja” kohaldamine ei ole põhjendatud, kuna ta ei osalenud kartellis aktiivselt, siis tuleb meenutada, nagu seda õigesti märgib ka kohtujurist oma ettepaneku punktis 65, et sellist asjaolu — eeldades, et see vastab tõele — võetakse arvesse alles hilisemas trahvi kindlaksmääramise staadiumis, kuid sellel ei ole mingit seost kartelli enda raskusastme hindamisega.

38 Eeltoodust tuleneb, et Esimese Astme Kohus ei ole vaidlustatud kohtuotsuse punktides 242 ja 243 hageja olukorrale antud hinnangus õigusnorme rikkunud.

39 Järelikult tuleb teise väite kolmas osa tagasi lükata.

Väite neljas osa: trahvi ebaproportsionaalne suurendamine

— Poolte argumendid

40 SDK märgib, et trahvi suurendamise määr oli ebaproportsionaalne, arvestades tema väikest turuosaka EMP-s. Lisaks näitab korrigeeritud põhisumma analüüs, et hagejale määratud trahv on ebaproportsionaalne võrreldes teistele kartelliosalistele määratuduga.

41 Komisjon selgitab, et hageja argumentatsioon põhineb korrigeeritud põhisumma, teistele osalistele määratud trahvi ja hageja EMP aastakäibe võrdlusel. Selline võrdlus ei ole aga asjakohane, kuna esitatud arvutused põhinevad täies ulatuses väärarvandel, et hageja majanduslikku võimsust oleks tulnud hinnata hageja käibe alusel asjakohase kauba turul EMP-s.

— Euroopa Kohtu hinnang

42 Siinkohal tuleb märkida, nagu on õigesti märgitud ka kohtujuristi ettepaneku punktis 68, et hageja argumentatsioon tugineb väärarvandel, et „hoiatamise kordaja” ei saa põhineda asjakohase ettevõtja ülemaailmsel käibel.

43 Tuleb ka lisada, nagu Esimese Astme Kohus on õigesti märkinud vaidlustatud kohtuotsuse punktis 198, et hagejat oleks premeeritud, kui komisjon oleks trahvi põhisumma arvanud SDK EMP-i väikse käibe alusel, mis oli väike seetõttu, et nimetatud ettevõtja oli vaidlusaluse kartelli raames nõustunud sellel turul mitte konkureerima, võimaldades seal küsitavas hinnas teistel tootjatel omavahel kokku leppida.

44 Seega ei saa nõustuda ka selle väite neljanda osaga.

45 Teine väide tuleb seega täies ulatuses tagasi lükata.

Kolmas väide: õigusnormi rikkumine ja põhjendamatus seoses kolmandates riikides hagejale määratud trahvide ja kohustuste arvessevõtmisega

Poolte argumendid

46 SDK väidab, et Esimese Astme Kohus on rikkunud õigusnorme, leides, et komisjon võib esiteks nii põhisumma kui „hoiatamise kordaja” arvutamisel lähtuda ülemaailmsest käibest, ja teiseks jätta arvesse võtmata asjaolu, et nii Ameerika Ühendriikides, Kanadas kui Jaapanis oli hagejale süüdistus esitatud ja nendes riikides oli talle juba trahvid määratud.

- 47 Hageja hinnangul oleks juhul, kui hoiatamiseks võetakse arvesse ülemaailmset käivet, tulnud asjakohase hoiatava mõju saavutamiseks tehtud ühenduse trahvi suurendamisel arvestada ka teistes riikides makstud trahvidega. Hoiatav mõju sõltub nimelt õigusvastase tegevuse tõttu tehtud kõigist kulutustest, mis sisaldab mitte ainult EMP-s, vaid ka mujal määratud trahve.
- 48 SDK on seega seisukohal, et Esimese Astme Kohus rikkus õigusnorme, jättes jösse kahekordse karistamise kaasa toonud trahvi, mis on eaproportsionaalne mis tahes õigustatud hoiatava mõju seisukohast.
- 49 Komisjon on seisukohal, et Esimese Astme Kohus ei ole *non bis in idem* põhimõtet rikkunud. Ta toonitab, et kolmandate riikide poolt määratud trahvid määrati vastavate riikide konkurentsioiguse rikkumiste eest ja et tegemist ei ole nende riikide ja komisjoni pädevuse konkurentsiõigusega, sest komisjoni kompetentsi kuulub ettevõtjatele trahvide määramine konkurentsi piiramise eest ühisturul. Komisjon ja Esimese Astme Kohus on nimelt seisukoha võtnud ainult nende piirangute osas ning tegevus kolmandates riikides jääb ühenduse õiguse kohaldamisalast välja.

Euroopa Kohtu hinnang

- 50 Kõigepealt tuleb meenutada, et *non bis in idem* põhimõte, mis on sätestatud ka Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni protokollis nr 7 artiklis 4, kujutab endast ühenduse õiguse üldpõhimõtet, mille järgimise tagab kohus (vt eelkõige 5. mai 1966. aasta otsus liidetud kohtuasjades 18/65 ja 35/65: Gutmann vs. ESTÜ komisjon, EKL 1966, lk 149 ja 172, ja 15. oktoobri 2002. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-238/99 P, C-244/99 P, C 245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P—C-252/99 P ja C-254/99 P: Limburgse Vinyl Maatschappij jt vs. komisjon, EKL 2002, lk I-8375, punkt 59).

- 51 Uurimaks nimetatud põhimõtte rikkumisest tuleneva väite põhjendatust, peab märkima samuti seda, nagu ka Esimese Astme Kohus vaidlustatud kohtuotsuse punktis 140 õigesti otsustas, et Euroopa Kohus ei ole veel lahendanud küsimust, kas komisjon on kohustatud võtma arvesse kolmanda riigi ametiasutuste määratud karistust, kui komisjoni ning kõnealuste ametiasutuste poolt tuvastatud ettevõtjat puudutavad asjaolud on samad, kuid Euroopa Kohus seadis komisjoni ja kolmanda riigi ametiasutuste poolt karistatavaks loetud tegude samasuse eespool nimetatud uurimise eeltingimuseks.
- 52 Seoses *non bis in idem* põhimõtte kohaldamisega olukordades, kus kolmanda riigi ametiasutused nimetatud riigi territooriumil kehtiva konkurentsioiguse alast karistamispädevust teostades on sekkunud, on oluline meenutada, et vaidlusalune kartell on rahvusvaheline, mida iseloomustab eelkõige see, et vastavatel kolmandate riikide territooriumidel tuleb kohaldada kolmandate riikide õigust.
- 53 Sellega seoses tuleb märkida, et nimetatud riikide ametiasutused, kes oma territoriaalse pädevuse raames tegelevad konkurentsivabaduse kaitsega, peavad oma võimu teostama nendes riikides kohaldatavatele nõuetele vastavalt. Need põhimõtted, mis on teiste riikide õiguskordade konkurentsivaldkondade aluseks, teenivad teatud kindlaid eesmärke, kuid viivad ka spetsiifiliste materiaalõiguse normide vastuvõtmiseni ja väga erinevate haldus-, karistus- ja tsiviilõiguslike tagajärgedeni konkurentsialaste õigusnormide rikkumiste tuvastamisel nimetatud riikide ametiasutuste poolt.
- 54 Seevastu on õiguslik olukord hoopis teine juhul, kui ettevõtja suhtes kohaldatakse konkurentsivaldkonnas vaid ühenduse õigust ja ühe või mitme liikmesriigi õigust, st juhul, kui konkurentsi kahjustav kokkulepe jääb vaid Euroopa Ühenduse õiguse territoriaalsesse kohaldamisalasse.

- 55 Sellest tuleneb, et kui komisjon karistab ettevõtjat ebaseadusliku käitumise eest, isegi kui selleks on ettevõtja osalemine rahvusvahelises kartellis, püüab komisjon tagada ühisturul konkurentsivabaduse, mis on EÜ asutamislepingu artikli 3 lõike 1 punkti g kohaselt ühenduse põhieesmärk. Ühenduse tasemel kaitstava õigushüve eripära tõttu võivad komisjoni poolt tema asjakohase pädevuse raames antud hinnangud märgatavalt erineda kolmandate riikide antud hinnangutest.
- 56 Seega otsustas Esimese Astme Kohus vaidlustatud kohtuotsuse punktis 134 õigesti, et *non bis in idem* põhimõte ei ole kohaldatav olukordades, kus on tegemist ka kolmandate riikide õiguskordadega ja konkurentsivaldkonna ametiasutuste sekku- misega oma pädevuse raames.
- 57 Peale selle otsustas Esimese Astme Kohus õigesti, et ei ole olemas teist õiguspõhimõtet, mis võiks kohustada komisjoni võtma arvesse hagejale kolmandates riikides esitatud süüdistusi ja määratud karistusi.
- 58 Tuleb märkida, nagu Esimese Astme Kohus seda vaidlustatud kohtuotsuse punktis 136 ka õigesti tegi, et ei ole olemas rahvusvahelise avaliku õiguse põhimõtet, mis keelaks erinevate riikide ametiasutustel, sh kohtutel, süüdistada ja karistada füüsilist või juriidilist isikut samade tegude eest, mille eest nimetatud isiku suhtes on teises riigis juba otsus tehtud. Peale selle ei ole olemas rahvusvahelist avalik- õiguslikku kokkulepet, mille kohaselt võiks komisjon olla kohustatud määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 alusel trahvi määrates võtma arvesse trahve, mille kolmandate riikide ametiasutused on oma konkurentsioiguse alast pädevust teostades määranud.

- 59 Oluline on lisada, et Euroopa ühenduste ja Ameerika Ühendriikide valitsuse vahel 23. septembril 1991 ja 4. juunil 1998 sõlmitud leping nende konkurentsioiguse rakendamisel viisakuspõhimõtete kohaldamise kohta (EÜT 1995, L 95, lk 47; ELT eriväljaanne 11/23, lk 3; EÜT 1998, L 173, lk 28; ELT eriväljaanne 08/01, lk 318) piirdub praktiliste menetlusküsimustega, nagu konkurentsivaldkonna ametiasutuste vaheline teabevahetus ja koostöö, ning ei viita mingil moel lepingu ühe poole määratud karistuste tunnustamisele ega arvessevõtmisele teise poole poolt.
- 60 Mis puudutab teise võimalusena esitatud väidet, et Esimese Astme Kohus ei arvestanud proportsionaalsuse ja õigluse põhimõtteid, siis on oluline märkida, et mis tahes argumente, mis põhinevad kolmandate riikide poolt juba määratud trahvidel, saab hinnata vaid kaalutlusõiguse raames, mis ühenduse konkurentsioigusealaste rikkumistega seoses on komisjonile antud. Seega, kuigi ei ole välistatud, et komisjon kolmandate riikide ametiasutuste poolt varem määratud trahvidega arvestab, ei ole ta siiski seda kohustatud tegema.
- 61 Mis puudutab hoiatuseesmärki, mida komisjon võib trahvisummat kindlaks määrares taotleda, siis sellega soovitakse tagada, et ettevõtjad järgiksid ühisturul nende tegevust reguleerivaid EÜ asutamislepinguga kehtestatud konkurentsieeskirju (vt selle kohta 15. juuli 1970. aasta otsus kohtuasjas 41/69: *Chemiefarma vs. komisjon*, EKL 1970, lk 661, punktid 173–176). Hinnates nimetatud eeskirjade rikkumise eest määratava trahvi hoiatavat iseloomu, ei ole komisjon järelikult kohustatud võtma arvesse võimalikke karistusi, mille kolmandad riigid on teatud ettevõtjale konkurentsiniormide rikkumise eest määranud.
- 62 Seega ei rikkunud Esimese Astme Kohus õigusnorme, kui ta vaidlustatud kohtuotsuse punktides 144–148 otsustas, et määratava trahvisumma kindlaksmääramine oli õiguspärane.

- 63 Arvestades eeltoodud kaalutlusi nende kogumis, tuleb kolmas väide täies ulatuses tagasi lükata.

Neljas väide: hageja põhiõiguste rikkumine õiglase kohtupidamise osas

Poolte argumendid

- 64 SDK on seisukohal, et Esimese Astme Kohus on väärt ja ilma igasuguse põhjenduse või selgitusega jätnud tähelepanuta hageja argumentatsiooni seoses õigusega anda komisjonile seletusi „hoiatamise kordaja” kindlaksmääramise kohta.
- 65 Komisjon toonitab, et Esimese Astme Kohus ei ole hageja kaitseõigusi rikkunud ja on oma otsust „hoiatamise kordaja” kohaldamise osas piisavalt põhjendanud.
- 66 Komisjoni arvates ei ole trahvi suurendamine sellise hoitava mõju saavutamiseks uus poliitika. Tuleb nõustuda, et ühenduse konkurentsieeskirjade tõhus kohaldamine nõuab, et komisjon peab saama igal ajal trahvide taset kohandada vastavalt selle poliitika vajadustele, arvestades siiski määruses nr 17 sätestatud piiranguid.

67 Komisjon jagab Esimese Astme Kohtu seisukohta, et hagejal oli võimalus esitada kogu asjakohane informatsioon ettevõtja suuruse ja rahaliste vahendite kohta ja seda informatsiooni sai trahvi hoiatava mõju hindamisel arvesse võtta. Hagejal oli piisavalt informatsiooni teadmaks, et tema trahvi põhisummat oli võimalik suuniste alusel suurendada.

Euroopa Kohtu hinnang

68 Siinkohal tuleb meenutada, et kaitseõiguse järgimine menetluses, mis võib kaasa tuua karistuse määramise, eriti trahvi või karistusmaks määramise, on ühenduse õiguse põhiprintsiip, mida tuleb järgida ka haldusmenetluse tüüpi menetluses (vt 13. veebruari 1979. aasta otsus kohtuasjas 85/76: *Hoffmann-La Roche vs. komisjon*, EKL 1979, lk 461, punkt 9).

69 Samuti on siinkohal oluline lisada, et kohustus kuulata ära ettevõtjad, kelle suhtes on algatatud EÜ artikli 81 kohaldamise menetlus, on täidetud, kui komisjon märgib vastuväiteteatistes ära, et ta uurib hiljem, kas asjassepuutuvatele ettevõtjatele tuleb trahvi määrata ja kui komisjon toob vastuväiteteatistes välja peamised faktilised ja õiguslikud asjaolud, mis võivad olla trahvi määramise põhjuseks, nagu seda on näiteks väidetava rikkumise raskus ja kestus (vt eelkõige 9. novembri 1983. aasta otsus kohtuasjas 322/81: *Michelin vs. komisjon*, EKL 1983, lk 3461, punktid 19 ja 20).

70 Nagu märgib ka Esimese Astme Kohus, on komisjon vastuväiteteatistes välja toonud faktilised ja õiguslikud asjaolud, millele ta kavatses trahvide kindlaksmääramisel tugineda. Seega on komisjon järginud asjassepuutuvate ettevõtjate õigust anda seletusi mitte ainult karistuse määramise põhimõtete kohta, vaid ka iga asjaolu kohta, mida ta kavatses trahvide määramisel arvesse võtta.

- 71 Tuleb toonitada, et vaidlustatud kohtuotsuse punktis 240 on Esimese Astme Kohus, lükates tagasi väite kaitseõiguse kohta, leidnud, et hagejal ei olnud mingeid takistusi viidata oma suurusele ja rahalistele vahenditele haldusmenetluses ning väljendada oma seisukohta komisjoni poolt talle võimalikult määratava karistuse hoiatava mõju kohta.
- 72 Samuti tuleb täheldada, et asjaolu, et komisjon võib trahvi kindlaksmääramisel võtta arvesse hoiatamise tegurit, ei saa käsitleda sellise asjaoluna, mis õigustaks erimeetmete võtmist komisjoni haldusmenetluse käigus.
- 73 Lisaks, nagu nähtub ka Esimese Astme Kohtu seisukohtadest, oli hageja teadlik asjaolust, et komisjon viitas vastuväiteteatises ja vastavalt suunistele, et ta kavatses määrata suhteliselt kõrged trahvid, et neil oleks piisavalt hoiatav mõju.
- 74 Eeltoodust tuleneb, et vastava väite tagasilükkamisel ei ole Esimese Astme Kohus hageja kaitseõigust rikkunud.
- 75 SDK esitatud neljas väide tuleb seega tagasi lükata.
- 76 Eeltoodud põhjendustest lähtudes tuleb SDK apellatsioonkaebus täies ulatuses rahuldamata jätta.

Kohtukulud

77 Vastavalt kodukorra artikli 69 lõikele 2, mida kodukorra artikli 118 alusel kohaldatakse apellatsioonkaebuste suhtes, on kohtuvaidluse kaotanud pool kohustatud hüvitama kohtukulud, kui vastaspool on seda nõudnud. Kuna komisjon on kohtukulude hüvitamist SDK-lt nõudnud ja viimane on kohtuvaidluse kaotanud, tuleb kohtukulud temalt välja mõista.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (teine koda) otsustab:

- 1. Jätta apellatsioonkaebus rahuldamata.**
- 2. Kohtukulud mõista välja Showa Denko KK-lt.**

Allkirjad